

EOC
EUROASIAN
ONLINE
CONFERENCES

ENGLAND CONFERENCE

**INTERNATIONAL CONFERENCE ON
MULTIDISCIPLINARY STUDIES AND
EDUCATION**

Google Scholar

zenodo

OpenAIRE

doi digital object
identifier

eoconf.com - from 2024

INTERNATIONAL CONFERENCE ON MULTIDISCIPLINARY STUDIES AND EDUCATION: a collection scientific works of the International scientific conference – London, England, 2026. Issue 2

Languages of publication: Uzbek, English, Russian, German, Italian, Spanish

The collection consists of scientific research of scientists, graduate students and students who took part in the International Scientific online conference «**INTERNATIONAL CONFERENCE ON MULTIDISCIPLINARY STUDIES AND EDUCATION**». Which took place in London, 2026.

Conference proceedings are recommended for scientists and teachers in higher education establishments. They can be used in education, including the process of post - graduate teaching, preparation for obtain bachelors' and masters' degrees. The review of all articles was accomplished by experts, materials are according to authors copyright. The authors are responsible for content, researches results and errors.

Badiiy matnda antroponimlarning qo'llanishi haqida

Abdulazizova Muslimaxon Nazirali qizi

Farg'ona davlat universiteti filologiya va tillarni o'qitish: o'zbek tili
yo'nalishi talabasi

muslimaxonabdulazizovaa@gmail.com, +998905341576

Ilmiy rahbar: **M.Gaziyeva** - FarDU dotsenti, f.f.d. (DSc)

Annotatsiya. Ushbu maqolada badiiy matnda qo'llaniladigan antroponomik birliklarning o'ziga xos xususiyatlari tahlil qilinadi. Badiiy matnda shaxs nomlari faqat nominativ vazifani bajaribgina qolmay, balki obrazning xarakteri, ijtimoiy mavqeyi, milliy-madaniy mansubligi hamda muallif g'oyasini ochib berishda muhim badiiy-estetik vosita sifatida namoyon bo'lishi yoritiladi.

Kalit so'zlar. onomastika, atoqli otlar, onoma(onim), antroponim.

Tildagi atoqli otlarni, ularni paydo bo'lishi, motivativ asoslarini, semantikasi, lisoniy strukturasini tilshunoslikning onomastika bo'limi tadqiq qiladi. Onomastika – aslida yunoncha so'z bo'lib, “nom qo'yish san'ati” ma'nosini bildiradi¹.

Demak, onomastika – ma'lum bir tildagi atoqli otlarning umumiy majmuini ifoda etadigan lug'atdir. Shu bilan birga onomastika tilshunoslik sohasi sifatida birliklarga ega hisoblanadi.

Onomastika o'rganadigan til birliklari onoma(onim), ya'ni atoqli otning ko'rinishi va tiplaridir. Nimaga nom qo'yayotganimizga qarab onomastikaning quyidagi birliklari mavjud. Bular *antraponim*, *toponim*, *zoonim*, *fitonim*, *kostonim*, *teonim* va boshqalardir. Keltirilgan birliklar onomastik birliklarning tiplarini umumiy nomlaydi. Aslini olib qaraganda, bu onomastik birliklarning har biri bir qator mikroonomastik birliklar majmuidan tashkil topgan.

Taniqli nomshunos A.V Superanskaya atrofda real va noreal obyektlarni ifoda etadigan atoqli otlarni onomastik ko'lam tushunchasi ostida yoritar ekan bu majmua tarkibiga kiradigan 19 tip atoqli otlarni keltirgan².

Onomastikaga bag'ishlangan barcha tadqiqotlarda antroponimlar haqida ham so'z boradi. Antroponim – asli yunoncha so'z bo'lib, *anthropos* – odam, *oputa* – nom, ya'ni kishilarga berilgan atoqli otlardir. O'zbek tilida bu termin o'rnida ism, kishi ismi, odam otlari, kishi nomlari kabi terminlar qo'llaniladi³.

Antroponim ham onomastikaning toponim va zoonim kabi lisoniy birligi bo'lib, u o'z ichiga aniq birliklarni oladi. Masalan, ismlar (*Ali*, *Dilnoza*), familiyalar (*Karimov*, *Abdullayeva*), otasining ismi (*Begzod o'g'li*), laqablar, taxalluslar (*Cho'lpon*, *Navoiy*)ni o'rganadi.

Badiiy asarlarda antroponimika muhim badiiy-estetik va ma'no yuklovchi vosita hisoblanadi. Qahramonlarga berilgan ismlar tasodifiy bo'lmay, ular orqali muallif obrazning xarakteri, ichki dunyosi va ruhiy holatini ochishga intiladi. Ismlar qahramonning fe'l-atvori, taqdiri yoki muallif ilgari surmoqchi bo'lgan g'oya bilan bevosita bog'liq bo'lib, asar mazmunini chuqurlashtiradi. Shu bilan birga, antroponimlar asarda milliy va madaniy koloritni yaratishda muhim rol o'ynaydi, chunki ismlar orqali asar voqealari kechayotgan muhit, davr va xalqning mentaliteti namoyon bo'ladi. Qahramon ismi uning ijtimoiy kelib chiqishi,

jamiyatdagi mavqei va muhitga mansubligini ham anglatishi mumkin. Ayrim hollarda muallif ismlardan kinoya yoki ramziy ma'noda foydalanib, o'z munosabatini ifodalaydi, obrazni yanada ta'sirchan qiladi. Natijada antroponimika badiiy asarning estetik yaxlitligini ta'minlab, obrazlarning jonli va ishonarli chiqishiga xizmat qiladi hamda o'quvchining asarni chuqurroq anglashiga yordam beradi.

Abdulla Qahhor hikoyalarida antroponimlar muallif badiiy mahoratini namoyon etuvchi muhim vositalardan biridir. Yozuvchi qahramonlarga ism tanlashda tasodifga yo'l qo'ymay, ularni obraz xarakteri va asarning g'oyaviy yo'nalishiga mos holda qo'llaydi. Masalan, "O'g'ri" hikoyasidagi "Qobil bobo" obrazi orqali oddiy, sodda va nochor xalq vakilining fojeali taqdiri ochib beriladi. "Qobil" ismi diniy manbalar bilan bog'liq bo'lib, gunohsiz, jabrdiyda ma'nolarini eslatadi, bu esa qahramonning aybsiz holda jabr ko'rishi bilan uyg'unlashadi. Gapimizni "O'g'ri" asaridagi quyidagi jumla orqali isbot qilsak ham bo'ladi.

"Qobil bobo yalang bosh, yalang oyoq, yaktak chan og'il eshigi yonida turib dag'-dag' titraydi, tizzalari bukilib-bukilib ketadi; ko'zlari javdiraydi, hammaga qaraydi, ammo hech kimni ko'rmaydi. Xotinlar o'g'rini qarg'aydi, it huradi, tovuqlar qoqoqlaydi. Kimdir shunday kichkina teshikdan ho'kiz sig'ishiga aql bovar qilmasligi to'g'risida kishilarga gap ma'qullaydi⁴."

Onomastik birliklar guruhi orasida muayyan aloqalar, bir-birining vazifasiga o'tishlar yuz berib turadi. Bu jarayon *transmotizatsiya* deb yuritiladi. Masalan, toponimlar, antraponimlar, gidronimlar va boshqalardan ism vazifasiga ko'chadi. Masalan, Toshkentboy, Qo'qonboy, Mangiroy va boshqalar. Bularni antraponimik tadqiqotlarda toponoantronim, etnoantroponim, gidroantroponim deb yuritiladi. Shaxs ismi yoki laqabining ma'lum bir hayvon nomi (zoonim) bilan bog'liq holda yuzaga kelgan antroponim turi zoonimantroponim deyiladi. Masalan: *Sherali* ("sher" + "ali"), *Burgutboy* ("burgut" + "boy") kabi ismlar shaxsga hayvon xususiyatlarini ramziy tarzda yuklaydi — jasorat, kuch yoki dono tabiatni ifodalaydi. Shu kabi misollar badiiy asarlar tarkibida ham uchraydi. Sharof Boshbekovning "Temir xotin" komediyasida mana shunday transmotizatsiya uchraydi.

OLIMJON: Bu kishi — Qo'chqor aka.

QO'CHQOR (arang jilmayib): Shundoq, shundoq...

ALOMAT: Qo'chqor aka.

QO'CHQOR: Labbay?

ALOMAT: Ko'nglingizga kelmasin-u, nega sizga hayvonning nomini qo'yishgan, "qo'chqor" deb?

QO'CHQOR (Olimjonga): Ie?

ALOMAT: Qo'chqor — qo'yning erkagi-ku.

QO'CHQOR: Haligi... nima deydi... Ha endi, biz odamning erkagimiz-da, Alomatxon...

Qo'chqor — Abdulla Qahhor hikoyasidagi jonli va hayotiy qahramonlardan biri bo'lib, uning ismi zoonimantroponim sifatida tanlangan. "Qo'chqor" so'zi

hayvonga, ya'ni qo'yning erkagiga ishora qiladi, bu esa qahramonning xarakteridagi jasorat, mustahkamlik, ba'zan esa sodda, beparvolik kabi xususiyatlarni ramziy tarzda ifodalaydi. Obraz dialoglar orqali ochiladi: u shaxsiyati va odatlari bilan yaqqol ko'rinadi, hazil-mutoyiba, kinoya va jamiyatdagi o'z o'rnini anglash kabi elementlar uning xarakteriga jon bag'ishlaydi.

Xulosa: Qo'chqor ismi orqali muallif nafaqat qahramonning xarakterini va jamiyatdagi mavqeini ochadi, balki zoonimantropnim orqali badiiy asarga ramziy va hazil ohangini kiritadi. Bu esa o'quvchida qahramonni esda qolarli, tabiiy va jonli obraz sifatida qoldiradi, shuningdek, antroponimikaning badiiy asardagi ahamiyatini aniq ko'rsatadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Hojiyev A. Tilshunoslik terminlarining izohli lug'ati – Toshkent: O'zbekiston milliy ensiklopediyasi. – B.75.

2. Суперанская А. В. Общая теория имени собственного. – М.: Наука, 1973. – С.144-145.

3. Abdulla Qahhor. Anor. – Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi, 2012. – B.77.

